LINKUVOS ŠVČ. MERGELĖS MARIJOS ŠKAPLIERINĖS BAŽNYČIOS ŠVENTORIUS

Vida KLIAUGAITĖ

2003 m. buvo tęsiami archeologiniai tyrimai Linkuvos (Pakruojo r.) Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės bažnyčios šventoriuje. Tyrimai pradėti 2002 m. – šventoriuje buvo ištirtas 150 m^2 plotas, kuriame aptikta XVI a. datuojamų radinių, identifikuoti 127 mirusiųjų palaikai (žr. *ATL 2002 metais*, V., 2005, p. 171–172). 2003 m. tyrimai buvo tęsiami bažnyčios pamatų drenažo vietoje palei PV ir PR sienas (perkasos 14–20), lietaus nuotekų trasoje (perkasos 21–23), vienas šurfas iškastas būsimojo lietaus vandens rezervuaro vietoje (šurfas 12). 2004 m. pavasarį prieš perlaidojant šventoriuje abiejų tyrimų metu surinktus mirusiųjų kaulus buvo ištirtas 2x6 m dydžio plotas netoli PR bažnyčios sienos (perkasa 24).

Perkasose 14–19 po 10 cm storio betonine nuogrinda atsidengė supiltas žvyro sluoksnis, maišytas su smėliu, plytgaliais, smulkiomis griuvenomis bei kitomis statybinėmis šiukšlėmis. Tarp griuvenų ir statybinių šiukšlių surinkta plokštinių koklių fragmentų, žiestos keramikos šukių. Šio sluoksnio storis įvairavo nuo 50 iki 70 cm. Jame beveik visai neaptikta kaulų. Matyt, tai atvežtinis gruntas. Po šiuo sluoksniu užfiksuotas maišyto molio sluoksnis, kuriame jau gerokai mažiau statybinių šiukšlių, keramikos, bet užtai gausu kaulų. Taip pat šiame sluoksnyje rasti kapai. Maišytas molis 1,3–1,8 m gylyje pereina į natūralų rudą molį. Šiame gylyje sunkiasi gruntiniai vandenys.

Iš viso perkasose 14–19 aptikta 14 kapų. Mirusieji laidoti 2 lygiais – viršutiniame 0,73–1,4 m gylyje, maišytame molyje, bet apatiniame 1,5–2 m gylyje įkasti įžemyje. Mirusieji laidoti aukštielninki, 12 jų galvomis į PV, po vieną į V ir P, be įkapių. Šlapiame molyje aptikta užsikonservavusių medinių karstų liekanų. Maišyto molio sluoksnyje gausiai pririnkta pavienių kaulų, priklausiusių ne mažiau kaip 61 asmeniui.

Perkasose aptikta anksčiau stovėjusių pastatų ar kitų konstrukcijų liekanų.

Perkasoje 14, 38–45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus, rastas akmenų ir raudonų plytų, tarpusavyje surištų kalkių skiediniu, mūras, prišlietas prie bažnyčios pamato. Atidengto mūro fragmento ilgis – 4,4 m. Naudoti akmenys nuo vidutinių (skersmuo apie 25–30 cm) iki didelių (50–60 cm skersmens). Dauguma plytų 28x14x7 cm dydžio, dalis jų 27,5–28,5x13,5–14x6,5–7 cm dydžio. Mūro aukštis – 1,4 m.

Perkasoje 16 aptiktas priglausto prie bažnyčios apardyto pamato fragmentas iš akmenų, rištų moliu skiestu žvyru ir plytų duženomis. Pamato plotis siekia 70–96 cm. Iš kraštų dėti dideli nuskeltu vienu kraštu akmenys. Pamato aukštis – 1,4 m. Atrodo, to paties statinio fragmentas aptiktas perkasoje 17: tai du dideli akmenys, o tarp jų – keletas smulkesnių, surištų moliu, skiestu žvyru ir plytų duženomis. Pamatas stipriai apardytas.

Perkasoje 17, 150–167 cm gylyje, aptikta akmenų nuogrinda, kuriai naudoti vidutinio dydžio ir nedideli lauko rieduliai (vidutinis skersmuo 20–28 cm), arčiau pamato akmenys yra aukščiau (150–156 cm gylyje), toliau nuo pamato – žemiau (162–167 cm gylyje).

Bažnyčios pamatas mūrytas iš lauko riedulių (skersmuo – nuo 25 iki 40 cm) (perka-

sos 14–15), kai kur įmaišant dolomito luitų ir plytų (perkasa 16). Akmenys surišti gelsvu kalkių skiediniu su smulkių akmenukų priemaiša. Pamato aukštis įvairuoja nuo 1,8 iki 1,9 m. Vietomis (perkasos 17–18) bažnyčios pamatas mūrytas beveik vien iš plytų, akmenų labai mažai. Mūrui naudotų plytų dydis: 28x16x9; 27x14x7,5; 26x14x7; 28x15x7,5 cm ir pan. Plytos ir akmenys surišti gelsvai pilkšvu kalkių skiediniu, skiedinyje tarp akmenų gausu smulkių plytų duženų. Mūre aptiktos trijų kriptų angos. Dabartinis zakristijos priestatas, matyt, statytas dviem etapais – jos pamatų (perkasa 19) dalis (8,5 m ilgio) mūryta iš akmenų, surištų skiediniu, kuriame gausu plytų duženų. Tarp akmenų įterpta viena eilė išilginių plytų. Pamato aukštis – 1,8–1,9 m. Kita pamato dalis suformuota iš gelsvo kalkių skiedinio, kuriame gausu smulkių akmenukų ir įvairių statybinių šiukšlių (čerpių, plytų duženų). Šios pamatų dalies aukštis 1,7 m. Tarp pamatų yra 20 cm pločio tarpas, o jų viršutinėje dalyje nedidelių (iki 40 cm) dolomito luitų eilė jungia abi pamato dalis.

Perkasa 20 iškasta palei PV bažnyčios sieną – fasadą. Atidengti analogiški rastiems kitose perkasose sluoksniai. Perkasoje 1,25–1,3 m ir 1,7 m gylyje, aptikti 3 kapai. Mirusieji guldyti aukštielninki, galvomis į V. Kape 36 aptikta įkapių. Juosmens srityje, mirusiojo kairėje pusėje, rasta diržo sagtis, o palei dešinę šlaunį – stipriai surūdijęs kriauninis peilis. Netoli jo aptikti 3 smulkūs odos gabalėliai, 3 apkalėliai ir kniedė – makštų ar diržo liekanos (?).

Bažnyčios fasado pamatas mūrytas iš vidutinių (iki 45 cm skersmens) lauko riedulių, rištų rusvu kalkių skiediniu su plytų duženomis. Pamato aukštis svyruoja nuo 1,2 m ties centriniu įėjimu iki 1,6 m ties šoniniu (PR).

Šventoriaus teritorijoje, lietaus nuotekų trasoje, iškastos 3 perkasos (21–23), kurių plotis – 1 m, o gylis įvairavo nuo 0,6 iki 1,8 m. Perkasose aptikta 15 kapų. Mirusieji laidoti 1–1,7 m gylyje aukštielninki, galvomis į PV (13 kapų), po vieną mirusįjį orientuotą galva į PR ir ŠV. Kapai be įkapių, išskyrus kapą 44, kurio kaukolės kairėje pusėje sudėti kaulinis adiklis, vario lydinio sagtelės lankelis bei plokštelė, kriauninio peilio dalis, geležinė sagtis ir grandis. Taip pat surinkta ne mažiau kaip 20 asmenų palaikų kaulų iš suardytų kapų.

Perkasoje 22 aptikti 4 mūro fragmentai. 80 cm gylyje atkastas iš akmenų mūryto pamato, rišto molio skiediniu su gausiomis statybinėmis duženomis, 0,9–1,1 m pločio ir apie 1 m aukščio fragmentas. 70–80 cm gylyje rastas akmenų ir plytų mūro pamato, rišto kalkių skiediniu su gausiomis statybinėmis duženomis, 1,2 m pločio ir 1,1 m aukščio fragmentas. 50–55 cm gylyje rastas akmenų, rištų molio skiediniu su gausiomis statybinėmis duženomis, pamato 1,25 m pločio ir 1 m aukščio fragmentas. Iš karto po velėna, vos 4–10 cm gylyje, aptiktas 11 m ilgio buvusio vienuolyno pastato pamato fragmentas. Kraštuose pamatas mūrytas iš akmenų, viduryje – vien iš plytų. Plytos su įstrižomis apie 1,5 cm pločio braukomis, jų dydžiai: 27x13x7; 28x13x6,2; 27x12,5x6,5 cm ir pan. Pamato aukštis 1,3–1,55 m. Viršuje, maždaug iki 0,7–1 m, akmenys rišti kalkių skiediniu, giliau dideli akmenys surišti moliu.

Perkasoje 22 1,35–1,46 m gylyje nuo esamo žemės paviršiaus, aptiktas senasis lietaus vandens nuotekų latakas, perkasoje 17 užfiksuota akmenų nuogrindos tąsa. Latakas suformuotas jo kraštus apdėjus 15–30 cm skersmens lauko rieduliais, ant kurių sudėti iki 70 cm skersmens plokštesni akmenys. Nuėmus šiuos akmenis aptikta sutrūnijusio medžio liekanų. Matyt, vanduo nutekėdavo

mediniu loveliu ar panašiai. Už 3 m nuo šio latako, 1,8–2,05 m gylyje, aptiktas senovinis drenažas. Drenažo latakas – 25 cm pločio, iš šonų apdėtas išilginėmis plytomis ir uždengtas ant plytų uždėtais dolomito luitais.

Būsimojo lietaus vandens rezervuaro vietoje iškastas šurfas 12, jame aptikti 2 greta vienas kito kapai. Mirusieji laidoti 1,3–1,4 m gylyje aukštielninki, galvomis į V. Kape 53 ant dešiniojo klubikaulio aptikta apskrita vario lydinio sagtelė.

2004 m. pavasarį 2002–2003 m. aptiktų palaikų perlaidojimui numatytoje vietoje (PR šventoriaus pusėje) buvo iškasta perkasa 24. Jos gylis – 1,6 m. 1,1 m gylyje aptiktas vienas kapas – mirusysis paguldytas ant nugaros, galva į V. Dešinėje krūtinės pusėje rasta drabužių kilpelė ir kabliukas. Perkasoje taip pat aptikta ne mažiau kaip 5 suaugusių asmenų palaikų kaulų iš suardytų kapų.

Iš viso 2003–2004 m. tyrimų metu aptikta 27 plokštiniai ir 51 puodyninių koklių fragmentas, 182 buitinės keramikos fragmentai, surinkti 94 metalo stiklo, kaulo ir molio dirbiniai – geležiniai peiliai, vario lydinio kryželiai, pasaginė segė, šukos, stiklo karolis ir kt. Dauguma šių radinių rasti prie įėjimų į bažnyčią ar zakristiją. Rasta net 19 monetų, iš kurių ankstyviausios (Aleksandro Jogailaičio denarai), aptiktos sluoksnyje su kapais, rodo, kad šventoriuje buvo laidota nuo XVI a.

CHURCHYARD OF THE LINKUVA CHURCH OF THE BLESSED VIRGIN MARY SCAPULAR

In 2003–2004 in the churchyard of the Linkuva church of the Blessed Virgin Mary Scapular, the total area of 222.79 m^2 was explored. In total 35 burials were found, 9 of which were more or less disturbed. At least 86 parts of skeletons from the disturbed burials were collected. Four burials had such burial items as belt buckles, knives, a darning needle, a metal loop, elements of clothes. During the explorations 94 metal, glass, bone and clay artefacts, 27 fragments of flat tiles and 51 fragments of pot-shaped tiles, 182 sherds of vessels were collected. In the trenches structural remains related to the monastery which earlier was combined with the church were found. In the same layer where the burials were found, the earliest finds – Alexander Jogailaitis' denarii – prove that the churchyard served as a burial place since the 16th century.

ŠV. PRANCIŠKAUS IR ŠV. BERNARDO (BERNARDINŲ) BAŽNYČIA VILNIUJE, MAIRONIO G. 6

Robertas ŽUKOVSKIS

2003 m. lapkričio–gruodžio mėn. vykdyti archeologiniai tyrimai Šv. Pranciškaus ir Šv. Bernardo bažnyčioje Vilniuje, Maironio g. 6. Ši bažnyčia yra vienas didžiausių Lietuvoje gotikos kulto pastatų ir viena iš pirmųjų gynybinio tipo bažnyčių. Trijose jos navose iki presbiterijos buvo įrengiamos naujos šildomos grindys – nuimta senoji grindų danga ir nukastas viršutinis (iki 0,25 m storio) žemių sluoksnis. Bažnyčios viduje ir lauke buvo iškasti 1–1,4 m gylio kanalai (A, B). Jie buvo sujungti su 1992 m. įrengtais oro kondicionavimo kanalais į vientisą kanalų sistemą. Juose buvo sumontuotas grindų šildymo vamzdynas. Į šoninėse navose pakabintas paskirstymo skydines buvo prakasti 6 kanaliukai